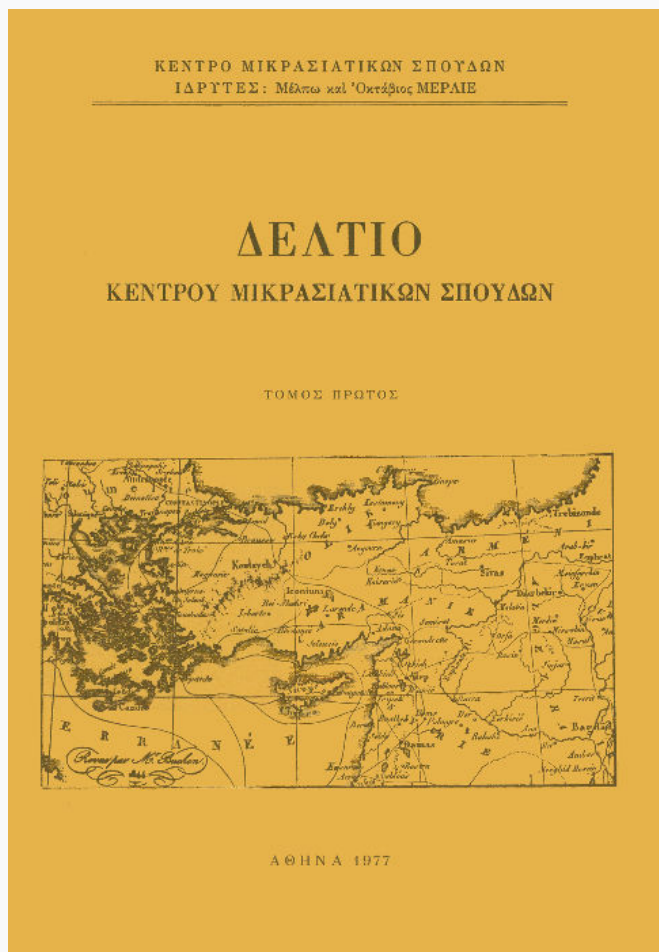

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 1 (1977)

Οκτάβιος Μερλιέ: Ο άνθρωπος και το έργο του

Φ. Αποστολόπουλος

doi: [10.12681/deltiokms.171](https://doi.org/10.12681/deltiokms.171)

Copyright © 2015, Φ. Αποστολόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αποστολόπουλος Φ. (1977). Οκτάβιος Μερλιέ: Ο άνθρωπος και το έργο του. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 1, 19-27. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.171>

τῆς Ἑπετηρίδας αὐτῆς εἶχε συγκεντρώσει ἄφθονο ὕλικό ποῦ ὑπελόγιζε νὰ καλύψει πάνω ἀπὸ 300 σελίδες. Ἦταν μιὰ ἐργασία ποῦ εἶχε πάντα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνηι καὶ ποῦ δὲν πρόφτασε νὰ τὴν ἰδεῖ νὰ πραγματοποιεῖται. Παρεκάλεσα τὸ νέο Διευθυντὴ τοῦ Κέντρου καὶ παρόντα στὴ συνεδρίασή μας αὐτὴ κ. Ἀποστολόπουλο — ἡ ὑπόδειξή τοῦ ὁποῖου γιὰ τὴ θέση αὐτὴ ἀπὸ τὸν Μερλιέ ἦταν ἡ τελευταία του προσφορά στὸ Κέντρο — νὰ φροντίσει γιὰ τὴ συντομότερη δυνατὴ ἐκδόσῃ τοῦ Α'. τεύχους τοῦ περιοδικοῦ μὲ τὰ στοιχεῖα καὶ τὸ διάγραμμα τῆς ὕλης ὅπως ἔχουν γίνεи ἀπὸ τὸν Μερλιέ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκθεσὴ τοῦ Κ.Μ.Σ. γιὰ τὸν τελευταῖο Μικρασιατικὸ Ἑλληνισμό, ποῦ ἔγινε στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων τὴν ἀνοιχτὴ τοῦ 1974 καὶ χαρακτηρίστηκε ὡς ἡ κορυφαία ἀπὸ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις Μνημοσύνης ποῦ ἔγιναν γιὰ τὰ 50 χρόνια ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ, εἶναι ἀποκλειστικὸ ἔργο τοῦ ἀείμνηστου Μερλιέ, ἀσύγκριτη προσφορά ἀγάπης στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, καὶ τὴ μνήμη τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δεκαοχτὼ μῆνες μόχθου καὶ ἐφευρετικότητος κατανάλωσε ὁ Ὁκτ. Μερλιέ γιὰ νὰ ἐτοιμάσει τὴν Ἐκθεσὴ αὐτὴ, ὅπου ἡ ἀγάπη, ἡ φαντασία, ἡ καλαισθησία καὶ τὸ ὀργανωτικὸ πνεῦμα του πέτυχαν, μὲ τὸν πλοῦτο τῶν ἐκθεμάτων καὶ τὴν καλαίσθητὴ σύνθεσή τους, νὰ παρουσιάσουν κατὰ ἓνα τέλειο καὶ ἐντυπωσιακὸ τρόπο τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία τοῦ Τελευταίου Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὴν Ἐκθεσὴ ἔγινε εὐρύτερα γνωστὴ σὲ ὅλο τῆς τὸν ὄγκο, τὸ βάθος καὶ τὴν ποιότητα ἡ μακρόχρονη ἀθόρυβη ἐργασία ποῦ ἔχει συντελεστεῖ στὸ Κ.Μ.Σ. καὶ στὴν ὁποία ἔχει τόσα προσφέρει ὁ ἀείμνηστος Ὁκταβ. Μερλιέ.

Καὶ εἶχε πολλὰ ἀκόμη, παραπολλὰ καὶ μεγάλα, νὰ προσφέρει σὰν δημιουργικὸς πνευματικὸς καὶ ἡθικὸς ἄνθρωπος ὁ Ὁκτάβιος Μερλιέ καὶ ὅχι μόνο στὸ Κ.Μ.Σ. καὶ τὸ Μικρασιατικὸ Ἑλληνισμὸ ἀλλὰ στὴν Ἑλλάδα γενικά. Δυστυχῶς ἔπαψε πιά νὰ ὑπάρχει.

Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμός, ὅλη ἡ Ἑλλάδα θὰ θυμοῦνται πάντοτε τὸν Ὁκτάβιο Μερλιέ μὲ ἀγάπη, σεβασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη».

ΟΚΤΑΒΙΟΣ ΜΕΡΑΙΕ

Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του

τοῦ Φ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ Σάββατο, 24 Ἰουλίου 1976, πέθανε στὴν Ἀθήνα, σὲ ἡλικία 79 ἐτῶν, ὁ Γάλλος Φιλέλληνας, ὁ ἱστορικὸς Διευθυντὴς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν καὶ ἰσόβιος Ἀντιπρόεδρος τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, Octave MERLIER.

Γεννήθηκε στὸ Ρουμπάι, πόλὴ τῆς Βόρ. Γαλλίας, στὰ 1897. Ἐκεῖ, στὴ γε-

νέτειρά του, έμαθε τὰ πρῶτα γράμματα· στὰ 1908 ἐγκαταστάθηκε οἰκογενειακῶς στὸ Παρίσι, ὅπου ἐξακολούθησε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του στὸ περίφημο Λύκειο Henri IV. Στὰ 1915 πήρε τὸ Baccalauréat κλασικῆς Φιλολογίας καὶ Φιλοσοφίας. Ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ ἓνα χρόνο εἶχε ξεσπάσει ὁ Α' Παγκόσμιος Πόλεμος καὶ ὁ Octave Merlier διακόβει τὶς σπουδές καί, ἐθελοντής, κατατάσσεται στὸ στρατό, τὸ Γενάρη τοῦ 1916. Ὁ ἴδιος σημειώνει πὼς «γνώρισε τὸ καμίνι τοῦ Verdun, τοῦ Chemin des Dames, τῆς γραμμῆς Χίντεμπουργκ». Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς μάχες αὐτὲς τραυματίστηκε καὶ τιμήθηκε μὲ τὸ παράσημο τοῦ πολεμικοῦ σταυροῦ μὲ φούνια καὶ μὲ μνεῖα στὴν ἡμερήσια διαταγὴ τῆς μονάδας του.

Ὁ πόλεμος τέλειωσε. Ὁ Octave Merlier γράφτηκε στὴ Φιλολογικὴ Σχολὴ τῆς Σορβόννης τὸ 1919 - 1920. Ταυτόχρονα παρακολουθοῦσε μαθήματα στὴν École Pratique de Hautes Études. Ἄκουσε τὴ διδασκαλίαν διάσημων Γάλλων σοφῶν, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους τοῦ A. Meillet, τοῦ Vendryès καὶ τοῦ Hubert Pernot. Στὰ 1923 εἶχε πετύχει, ὕστερα ἀπὸ σκληρὲς πάντοτε ἐξετάσεις, τὸν τίτλο τοῦ Agrégé de Grammaire· τότε γνωρίστηκε μὲ τὴ Μέλπω Λογοθέτη, ποὺ δίδασκε ὡς βοηθὸς τοῦ Pernot τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα, καὶ παντρεύτηκαν. Τὸ ζεῦγος Μερλιέ ἔκτοτε ἀρχίζει τὴ μεγάλη πνευματικὴ του πορεία καὶ θ' ἀφιερῶσει ὅλες του τὶς δυνάμεις στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐλληνογαλλικῶν σχέσεων· ἡ Ἑλλάδα γιὰ τὸ Μερλιέ θὰ γίνει ἡ δεῦτερη πατρίδα του.

Ἡ ὕψηλὴ πνευματικὴ τοῦ Octave Merlier θὰ ἐκτιμηθεῖ πολὺ νωρὶς· γερὰ καταρτισμένος στὰ ἀρχαῖα ἐλληνικά, ἔγινε ἀπὸ τὸ 1921 δεχτὸς ὡς μέλος τῆς Ἑταιρείας Ἑλληνικῶν Σπουδῶν, ἐνῶ δέκα χρόνια ἀργότερα (στὰ 1931), ἀνακηρύσσεται μέλος τῆς ὀνομαστῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας τοῦ Παρισιοῦ. Κοντὰ ὅμως στὸν H. Pernot πραγματοποιεῖ τὴ γνωριμία του μὲ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα, τὴ γλῶσσα της καὶ τὸν πολιτισμὸ της. Κι ἐκεῖνο ποὺ θὰ γίνει ἀργότερα ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα του «πάθη», ν' ἀναβιώσει, μαζὶ μὲ τὴ γυναῖκα του, τὸ Μικρασιατικὸν Ἑλληνισμό, ἔχει βαθεῖες τὶς ρίζες του μέσα στὴν ψυχὴ του. Ὁ ἴδιος σημειώνει: «Τὰ γεγονότα τῆς Μ. Ἀσίας μὲ εἶχαν συγκινήσει πρωτύτερα στὸ Παρίσι, τὸ 1922, μόλις ἔγινε ἡ καταστροφὴ. Τότε, στὸ Νεοελληνικὸ Ἰνστιτοῦτο, μπροστὰ στὸν καλὸ μας δάσκαλο, τὸν Hubert Pernot, ἄκουσα ἀπὸ τρεῖς Ἑλληνίδες — οἱ δυὸ ἦταν ἀπὸ τὴ Σμύρνη (...) καὶ ἡ τρίτῃ ἀπὸ τὴν Κύπρο — ἄκουσα τὸν πιὸ σπαραχτικὸ θρήνο γιὰ τὸν ἑλληνισμό ποὺ εἶχε δολοφονηθεῖ· γιὰ τὴν προδοσίαν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων· γιὰ τὸ θάνατο ἑκατοντάδων χιλιάδων ἀνθρώπων ποὺ εἶχαν σκοτωθεῖ, κρεμαστεῖ, πολλοὶ μάλιστα ἐνταφιαστέϊ ζωντανοί· γιὰ τὶς κατεστραμμένες πολιτεῖες· γιὰ τὸ σβύσιμο μέσα στὸ αἶμα πολιτισμοῦ χιλιάδων ἐτῶν».

Μ' αὐτὸν τὸν ψυχικὸν ἐξοπλισμὸ ἔρχεται, τρία χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴ μικρασιατικὴ τραγωδίαν, στὰ 1925, στὴν Ἑλλάδα, ὡς Καθηγητῆς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτοῦτου. Δὲν ἔρχεται νὰ διδάξει μόνον τὴ γαλλικὴ γλῶσσα καὶ τὸ γαλλικὸ

πολιτισμό· ή δρασή του είναι ευρύτερη. Θέλει ν' αποκαταστήσει τις κλονισμένες σχέσεις ανάμεσα στους δυο λαούς, τόν 'Ελληνικό και τὸ Γαλλικό. Καί τὸν κλονισμό αὐτὸν τὸν διαπιστώνει ὁ Μερλιέ τοὺς πρώτους κι ὅλας μῆνες ἀπὸ τὸν ἐρχομό του, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1925. Στὸ Τηγάρι τῆς Σάμου ποὺ ἔχει πάει, θ' ἀκούσει ἀπὸ ἕνα τσαγγάρη γιὰ τοὺς πρόσφυγες ποὺ ἔχουν ἔρθει ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ὄχθη, γιὰ τὴ δυστυχία τους καὶ τίς συμφορές τους: «Ἐχασαν ὅ,τι εἶχαν» θὰ ὑπογραμμίσει ὁ ἀπλὸς συνομιλητής του· «παιδιά, ἐργόνια, ὅλο τὸ βιός τους. Καὶ τὰ ὅστ' αὐτῶν προγόνων τους. Καὶ τὴν ἀγάπη τους στὴ Γαλλία». «Ἡ Γαλλία, συνεχίζει ὁ τσαγγάρης ἀπευθυνόμενος στὸ Μερλιέ, μᾶς ἐγκατέλειψε κι ἔπειτα μᾶς πρόδωσε» πούλησε ὅλο τὸ πολεμικὸ τῆς ὑλικῆς τῆς Συρίας στὸν Κεμάλ-Πασᾶ. Μᾶς ἀρνήθηκε τὰ πολεμοφόδια ποὺ θὰ μᾶς ἐπέτρεπαν νὰ νικήσουμε στὴν ἀντεπίθεση». Ὁ ἀκροατὴς τοῦ ἀπλοῦ αὐτοῦ Σαμιώτη αἰσθάνθηκε ὅχι μόνο τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ ρόλο τῆς ἐπίσημης Γαλλίας ἀλλὰ καὶ τὴ βαθύτατη πικρία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἀπέναντί της κι ὀρίστηκε νὰ ἐπανορθώσει, ὅσο θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι του, τὸ κακὸ ποὺ εἶχε προκαλέσει ἡ πατρίδα του στὸν μικρὸ αὐτὸν τόπο μὲ τὰ «μυθικὰ ὀνόματα». Ἔτσι, στόχος τῆς διδαχτικῆς, τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ὅποιας ἄλλης δραστηριότητάς του στάθηκε ν' ἀπαλείψει τὴ βαθεῖα ἐκείνη πικρία καὶ ν' ἀποκαταστήσει τίς φιλικές σχέσεις ἀνάμεσα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Γαλλία. Ὁ ἴδιος, ἄλλωστε, ἦταν αὐτόπτης μάρτυρας τῶν πελώριων οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτικῶν καὶ ἠθικῶν προβλημάτων ποὺ ἀντιμετώπιζε ἡ Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἤττα τοῦ 1922 καὶ τὴν τραγωδία τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

* * *

Ἡ δράση τοῦ Octave Merlier στὴν Ἑλλάδα ἢ γιὰ τὴν Ἑλλάδα μπορεῖ νὰ διακριθεῖ σὲ δυὸ περιόδους· ἡ πρώτη, ἀπὸ τὸ 1925 - 1941 καὶ ἡ δευτέρα ἀπὸ τὸ 1945 - 1976. Τὸ 1925 ἔρχεται, ὅπως εἴπαμε, ὡς ὁ «πρωτεύων» Καθηγητὴς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ θὰ παραμείνει σ' αὐτὸ τὸ ρόλο ὡς τὸ 1938, ὁπότε θὰ ὀνομαστεῖ ὁ «διευθύνων» τοῦ Ἰνστιτούτου. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἑφταπλασιάζονται οἱ μαθητὲς τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῶν σχολῶν τῆς Alliance française (ἀπὸ 500 γίνονται 3.400). Τὸ 1930, μὲ νόμο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐργάστηκε ἀποφασιστικά, δημιουργήθηκε καὶ λειτουργεῖ ἐκτοτε εἰδικὸ τμήμα μόρφωσης Ἑλλήνων Καθηγητῶν τῆς Γαλλικῆς γλώσσας (Cours Spécial). Κατὰ τὴν ἑνδεκάμηνη ἐπεξεργαστική, μὲ τὴ συνεργασία καὶ ἄλλων, μέθοδο γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς Γαλλικῆς γιὰ Ἑλληνες μαθητές. Παράλληλα, συντελεῖ στὴ συγγραφή διδαχτικῶν ἐγχειριδίων γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῆς γαλλικῆς γλώσσας. Τὸ 1930, ἡ Μέλπω Μερλιέ δραματίζεται τὴ διάσωση τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ξεριζωμένου γιὰ πάντα μικρασιατικοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ ἱδρύει τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Στὸ Κέντρο αὐτὸ ὁ Μερλιέ βλέπει τὴν ἱκανοποίηση τῆς πληγωμένης συνείδησής του καὶ ἡ συμβολή του στὴ στερέωσή του καὶ

στη δημιουργική εργασία του είναι γι' αυτόν εκπλήρωση υπέρτατου χρέους. 'Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος βρίσκει τὸ Μερλιέ διευθύνοντα τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου· ἐπιστρατεύεται ἐπὶ τὸ π ο υ στήν 'Αθήνα καὶ ἀπὸ τὸ Νοέμβριο τοῦ 1940 εἶναι ὁ μυστικός ἀντιπρόσωπος τῆς 'Ελευθέρας Γαλλίας στήν 'Ελλάδα. Τὸ Μάιο τοῦ 1941 πιάστηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς Ναζῆδες καὶ φυλακίστηκε στοῦ 'Αβέρωφ. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἀποφυλακίστηκε καὶ πέτυχε νὰ ξαναλειτουργήσει τὸ 'Ινστιτούτο καὶ τὰ Γαλλικὰ θρησκευτικὰ σχολεῖα. Ἡ ἀντιναζιστικὴ ὁμωσ δράση του καταγγέλλθηκε στήν Κυβέρνηση τοῦ Vichy, ποὺ τὸν ἔπαψε ἀπὸ τῆ θέσης του. Πιάστηκε κατόπιν καὶ ὠδηγήθηκε ἐξόριστος στὸ Aurillac (Αὐγουστος 1941). Ἐκεῖ στὸ Aurillac, βρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ δουλέψει τῇ διατριβῇ του πάνω στὴ γλώσσα τοῦ 4ου Εὐαγγελίου, χωρὶς νὰ παραλείψει τὴ συμμετοχὴ του στήν 'Αντίσταση κατὰ τοῦ Ναζισμοῦ· ἀναδείχτηκε μέλος τῆς 'Επαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς Ἀπελευθέρωσης τοῦ Cantal καὶ διηύθυνε τὶς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Aurillac ('Ιούνιος 1944). Τὸ Νοέμβριο τοῦ ἴδιου χρόνου, παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ ἀπελευθέρωσης τοῦ Cantal, πῆγε στὸ Παρίσι καὶ ἔθεσε τὸν ἑαυτό του στὴ διάθεση τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, ποὺ τὸν ἀποκατέστησε στὰ καθήκοντά του στὸ Γαλλικὸ 'Ινστιτούτο τῆς Ἀθήνας. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1945 ὁ Octave Merlier καὶ πάλι στήν Ἀθήνα καὶ στήν Ἑλλάδα, ποὺ εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὴν τριπλὴ κατοχὴ, τὴν καθολικὴ ἀντίσταση κατὰ τῶν κατακτητῶν καὶ ὑπὲρ τῶν συμμάχων, καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς σπαραγμοὺς, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ἀνεύθυνοι οἱ σύμμαχοι.

* * *

'Ο Μερλιέ τώρα ἔχει ὀνομαστεῖ Διευθυντῆς τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου τῆς Ἀθήνας· εἶναι πιά διδάκτωρ Φιλολογίας μὲ τὴν κύρια διατριβὴ του, «τὸ 4ο Εὐαγγέλιον» καὶ τὴ συμπληρωματικὴ του «ὁ Παπαδιαμάντης», ἐνῶ ταυτόχρονα εἶναι καὶ ὁ ὀργανιστὴς τῆς Γαλλικῆς Ἀντίστασης. Τὸ Φιλελληνικό του πάθος ἐκδηλώνεται στὴ δευτέρῃ αὐτῇ περιόδῳ ποικιλότροπα. Κατορθώνει ν' ἀποσπάσει ὑποτροφίες γιὰ Ἑλληνες πνευματικοὺς ἀνθρώπους (Ἐπιστήμονες, Καλλιτέχνες κ.ἄ.), μολονότι καὶ ἡ Γαλλία, τὸν πρώτῳ καιρῷ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της, δοκίμαζε πολλὰς δυσκολίας. Στὴν ἐπιτυχίᾳ τῆς προσπάθειάς του αὐτῆς συνέβαλε καὶ ὁ ὑποδιευθυντὴς τότε Ροζέ Μιλλιέξ, ἐμπνευσμένος καὶ αὐτὸς φιλέλληνας. Ἔτσι, ἓνας σημαντικὸς ἀριθμὸς ἀνθρώπων, ποὺ ἴσως δὲν θὰ εἶχαν ποτὲ τὴ δυνατότητα νὰ σπουδάσουν στὸ Παρίσι, ἔφτασαν ἐκεῖ τὸ Γενάρη τοῦ 1946, χάρις στὴ βοήθειαν τοῦ Octave Merlier. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔμειναν στὴ Γαλλία καὶ λαμπρύνουν τὴν Ἐπιστῆμην καὶ τὸ πνεῦμα της, ὅπως οἱ Ν. Σβορώνος, Κορνήλιος Καστοριάδης, ὁ Γ. Κανδύλης, ὁ Κουλεντιανός, ὁ Μπρίκας, ὁ Ἰωάν. Ξενάκης, ὁ Ἄρης Προβελέγγιος, κ.ἄ., ἐνῶ πολλοὶ γύρισαν στήν Ἑλλάδα μὲ ἄρτια ἐπιστημονικὴ κατάρτιση καὶ πλαισίωσαν

τά 'Ανώτατα Πνευματικά 'Ιδρύματα και άλλες καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

Πέρα από τὸ γεγονός αὐτό, ὁ Μερλιέ πετυχαίνει τὴν πλήρη αὐτονομία τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου, στὸ ὁποῖο ἐντάσσονται σὰν παραρτήματά του ὅλα τὰ τμήματα ποὺ συντηρεῖ ἡ Alliance française. Καὶ τὰ παραρτήματα αὐτά, «πνευματικὲς παρουσίες τῆς Γαλλίας στὴν 'Ελλάδα», ὅπως ὁ ἴδιος θὰ τὰ χαρακτηρίσει ἀργότερα, λειτουργοῦν μὲ "Ελληνες Καθηγητὲς τῆς Γαλλικῆς, διπλωματούχους τοῦ Cours Spécial. Τὸ 1960 ἔχουν δημιουργηθεῖ καὶ λειτουργοῦν 32 παραρτήματα τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου σ' ὅλη τὴν 'Ελλάδα· ἀπ' αὐτὰ 12 στὴν Ἀθήνα καὶ 20 στὶς ἐπαρχίες, μὲ δεκάδες χιλιάδες μαθητὲς. Γιὰ τὸ συντονισμό τῆς ἐργασίας τῶν παραρτημάτων καὶ γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν καλύτερων μεθόδων διδασκαλίας τῆς γλώσσας, ὁ Μερλιέ ὀργάνωσε, ἀπὸ τὸ 1946 - 1959, ἑξῆ Συνέδρια. Παράλληλα ἐδημιούργησε ἀνώτερες τάξεις Λυκείου, ποὺ προετοίμαζαν γιὰ τὸ Γαλλικὸ baccalauréat, καθὼς καὶ τμήματα πανεπιστημιακὰ πάνω στὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, τὰ Λατινικά, τὴ Γαλλικὴ Φιλολογία, τὴν Ἱστορία, τὴ Φιλοσοφία, τὴν Ψυχολογία καὶ τὴν Παιδαγωγική.

Στὴ δευτέρη αὐτὴ περίοδο ὁ Μερλιέ φτάνει στὸ ἀπύγειο τῆς δραστηριότητάς του. Δημιούργησε δλόκληρο τυπογραφικὸ συγκρότημα καὶ καθιέρωσε σειρὰ ἐκδόσεων τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου. Ἰδρυσε τὸ «Δελτίο ἐλληνικῆς ἀναλυτικῆς βιβλιογραφίας», ποὺ συνεχίζει νὰ ἐκδίδεται, κάτω ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Νεοκλῆ Κουτούζη, ὡς σήμερα. Ὡς τὰ 1960, ἡ σειρὰ ἐκδόσεων τοῦ Γαλ. 'Ινστιτούτου ἀριθμοῦσε περισσότερο ἀπὸ 120 τόμους. Ὁργάνωσε ἀκόμη διαλέξεις, καλῶντας Γάλλους καὶ "Ελληνες πνευματικοὺς ἀνθρώπους, καθὼς καὶ Ἑκθέσεις· ἱστορικὴ θὰ μείνει στὸν πνευματικὸ χώρο τοῦ τόπου μας ἡ Ἑκθεση Σολωμοῦ.

Ποτέ, ὅμως, ὁ Μερλιέ δὲν ξεχνᾷ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν· ζώντας δίπλα στὴ Μέλπω Μερλιέ ἀπὸ τότε ποὺ τὸ ἱδρυσε, παρακολουθεῖ μὲ πάθος τὴ λειτουργία του, τίς ἐρευνές του καὶ τὰ ἀποτελέσματά τους. "Όταν οἰκοδομήθηκε τὸ μεγάλο μέγαρο τῆς ὁδοῦ Σίνα, βρέθηκε χώρος γιὰ νὰ τὸ στεγάσει. Οἱ ἐκδόσεις του, μολονότι ἀποτελοῦσαν ξεχωριστὴ σειρὰ, φροντίζόντουσαν ἀπὸ τὰ τυπογραφεῖα τοῦ 'Ινστιτούτου καὶ μὲ δαπάνες του. Προσπάθησε ἀκόμη νὰ ἐνσωματώσει τὸ Κ.Μ.Σ. στὸ Γαλλικὸ 'Ινστιτούτο ὑπὸ τὸν ὅρο νὰ μὴ φύγει π ο τ ε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα· τὸ σχέδιο ὅμως αὐτὸ τελικὰ προσέκρουσε σὲ τυφλὴ ἄρνηση καὶ δὲν πραγματοποιήθηκε.

Ὁ Octave Merlier ἐργάστηκε ὡς ὁ οὐσιαστικὸς Διευθυντὴς τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου τῆς Ἀθήνας ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ του στὴν Ἑλλάδα τὸ 1925 ὡς τὸ 1961, ἄσχετα ἂν τυπικὰ ὀνομάστηκε στὰ 1945. Ἀπὸ τὴ συνεχὴ αὐτὴ ὑπηρεσία του ἐξαίρουνται βέβαια τὰ 4 χρόνια τοῦ Β' Παγκόσμιου Πολέμου καὶ τῆς Κατοχῆς (1941 - 1945). Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ 32 χρόνια τῆς δράσης του δὲν λοξοδρόμησε ἀπὸ τὸν κύριο στόχο του: τὸ πλάταιμα καὶ τὸ βάλαιμα τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στὶς δυὸ χώρες καὶ στοὺς λαοὺς τους· στάθηκε ὁ ἀκούραστος ἀλλὰ

και ο ιδιότυπος πρεσβευτής της Γαλλίας μέσα στο χώρο του 'Ελληνικού λαού.

Τò 1961 ó Μερλιέ άνακλήθηκε από τη θέση του Διευθυντή του Γαλλικού 'Ινστιτούτου της 'Αθήνας και γύρισε στη Γαλλία, όπου διορίστηκε Καθηγητής της Νεοελληνικής Γλώσσας και Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Aix-en-Provence. 'Ός τò 1971 που έργαστηκε ως Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Aix δεν ξέφυγε από τò σκοπό του. "Αν στην 'Ελλάδα άγωνιζόταν νά έπεκτεί- νει την εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας και τη γνωριμία του γαλλικού πολι- τισμού, στη Γαλλία έκανε τò αντίστροφο· πάλευε νά διαδώσει τη νεοελληνική γλώσσα και νά κάνει προσιτò τò νεοελληνικό πολιτισμό στο γαλλικό κοινό. Και πραγματικά, με τη συνεργασία και άλλων νεοελληνιστών, τò Πανεπιστή- μιο του Aix-en-Provence ύπήρξε από τά μεγάλα κέντρα διδασκαλίας της νεοελληνικής γλώσσας και του νεοελληνικού πολιτισμού στο γαλλικό έδαφος.

"Όταν τò 1971 πήρε τη σύνταξή του, προτίμησε νά ζήσει τά ύπόλοιπα χρό- νια της ζωής του στη δεύτερή του πατρίδα, στην 'Ελλάδα, αφιερώνοντας κάθε του δραστηριότητα για τήν προκοπή του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, που είχε γίνει στο μεταξύ Νομικό πρόσωπο 'Ιδιωτικού Δικαίου. 'Η 'Εκθεση του έργου του Κ.Μ.Σ., που έγινε στην 'Αθήνα στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου 'Αθηναίων, ύπήρξε δική του έμπνευση κι εκτέλεση.

* * *

'Ο Μερλιέ ήταν ακούραστος άνθρωπος, αλλά ταυτόχρονα και εξάίρετος όρ- γανωτής· ήξερε νά διαλέγει τούς συνεργάτες του, που με τη σειρά τους πραγμα- τοποιούσαν τīs έμπνεύσεις, τīs ύποδείξεις, τīs ιδέες του Διευθυντού. 'Αλλοιό- τικα θά ήταν άδύνατο νά έβγαζε σέ πέρας ένα τόσο μεγάλο και πολυσύνθετο έργο. Γιατί δεν είναι ή διδαχτική, ή διοικητική, ή εκπολιτιστική δραστηριότη- τά του, που και μόνες αυτές θά μπορούσαν νά τόν εξαντλήσουν· ταυτόχρονα δούλευε έπιστημονικά. Και ή άλλη μεταφραστική του δράση άποτελεί σημαν- τικό κεφάλαιο της προσωπικότητας του Μερλιέ. 'Από τò 1930 ως τò 1960, τά προσωπικά του δημοσιεύματα, έπιστημονικά και φιλολογικά, είναι 56. "Όταν προσθέσουμε κι' εκείνα που άκολούθησαν ως τò 1973 ξεπερνούν τά 60.

Τά πρωτότυπα δημοσιεύματα του Μερλιέ σέ μιá πρώτη κατάταξή τους μπορούν νά διακριθούν σέ δυò κατηγορίες: σέ γλωσσικά και σέ φιλολογικά. Στά γλωσσικά του δημοσιεύματα είναι επηρεασμένος από τò δάσκαλό του, τόν Hubert Pernot. Ούτε όμως ó χώρος ούτε και ή περίσταση επιτρέπουν μιá λεπτομερειακή άναγραφή όλων τών δημοσιευμένων εργασιών του O. Merlier. Παραθέτουμε μερικές, ύσως τīs πιò βασικές, για νά φανεί και μιá άλλη, πολύ σπουδαία πλευρά της άνεξάντλητης δραστηριότητάς του. Και πρώτα-πρώτα, τīs γλωσσικές:

1. «Σημείωμα πάνω σὲ δυὸ χωρία τοῦ 4ου Εὐαγγελίου» δημοσιευμένο στὸ B. C. H.³ 1930.

2. «Ἡ ἀντικατάσταση τῆς δοτικῆς μετὰ τὴ γενικὴ στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα», στὸ B.C.H., 1931.

3. «Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι» (Ἰωάν. 18 - 37), στὴ R.E.G.⁴, 1933.

4. «Ὄνομα καὶ ἐν ὀνόματι», στὸ 4ο Εὐαγγέλιο, στὴ R.E.G., 1934.

5. Τὸ 4ο Εὐαγγέλιο, Aurillac, 1942, 136 σελ. Πρόκειται γιὰ μιὰ εἰσαγωγὴ στὸ 4ο Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου καὶ μετάφρασή του στὰ γαλλικὰ ἀπὸ ἑλληνικὸ κείμενο.

6. Τὸ 4ο Εὐαγγέλιο· Γενικότητες· τὸ πρόβλημα τοῦ Ἰωάννου. Εἶναι ἡ κύρια διδακτορικὴ του διατριβὴ ποὺ ὑποστήριξε τὸ Μάη τοῦ 1945, λίγο πρὶν ἔρθει στὴν Ἀθήνα.

Σημειώνουμε, ἐξάλλου, μερικὲς ἀπὸ τίς φιλολογικὲς του ἐργασίες.

1. Ἡ σύγχρονη Ἀθήνα, ἐκδ. Belles Lettres, 61 σελ. (1930).

2. «Ἐνας μεγάλος Ἕλληνας ποιητής, ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς», στὴ Revue de l'enseignement français hors de France, 1930. Στὸ μελέτημά του ὁ συγγραφέας μεταφράζει στὰ γαλλικὰ 5 ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ, ποὺ ἀκολουθοῦνται μετὰ ἕνα σημείωμα βιογραφικὸ καὶ βιβλιογραφικὸ τοῦ ποιητῆ.

3. «Παπιδιαιμάντη, Ἀνέκδοτα γράμματα» (στὰ ἑλληνικά), Ἀθῆναι ἐκδ. Σιδέρη 1934. Δημοσιεύονται 185 ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Παπιδιαιμάντη, γραμμένα μεταξὺ 1871 καὶ 1910.

4. «Ἡ Ἑλλάδα τοῦ 1934», στὴ Revue de Paris, 1934. Περιγράφει τὸ ἑλληνικὸ κράτος καὶ τὸν ἑλληνισμὸ ἀπὸ τὸ 1830 - 1934. Τὴν οἰκονομικὴ της κατάσταση στὰ 1934· τὴν ἐσωτερικὴ καὶ τὴν ἐξωτερικὴ της πολιτικὴ, γιὰ νὰ καταλήξει στὸ συμπέρασμα τοῦ Θουκυδίδη.

5. Δεκαπέντε γαλλικὰ γράμματα τοῦ Βαλαωρίτη, ἐκδ. Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, 1956. Πρόκειται γιὰ δημοσίευση ἀνεκδότων γραμμάτων τοῦ Βαλαωρίτη, τῶν ὁποίων προηγεῖται εἰσαγωγὴ.

6. Μελέτη γιὰ τὸ ἐγκώμιο τοῦ Φώσκολου καὶ γιὰ τὰ τελευταῖα ἰταλικά ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, ἐκδ. Γαλ. Ἰνστ. 1957. Ἀναφέρεται στὴν ἐξέλιξη τῆς σκέψης τοῦ Σολωμοῦ ἀπὸ τὸν ὕμνο στὴν Ἐλευθερίᾳ ὡς τὸν Πόρφυρα.

Ἐνδιαφέρον εἶναι καὶ τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τοῦ O. Merlier· εἶναι δεμένο μετὰ τὴν ἴδια του τὴν προσωπικότητα καὶ τὸν βαθύτατο φιλελληνισμό του. Καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι οἱ μεταφράσεις του, πάντοτε ἐγκυρες, ἔκαναν γνωστὴ στὸ εὐρύτερο γαλλικὸ κοινὸ τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Ἀναφέρουμε μερικὲς:

1. Σκίαθος, τὸ ἑλληνικὸ νησί. Ἐκδ. Belles Lettres, 1945, 384 σελ.

3. Bulletin de Correspondance Hellénique.

4. Revue des Études Grecques.

Μεταφράζονται 7 νουβέλλες του Παπαδιαμάντη, ανάμεσα στις όποιες ή «Φόβισσα» και «τὸ Ὀνειρο στὸ Κῦμα». Τὸ ἔργο του αὐτὸ παρουσιάστηκε ὡς συμπληρωματικὸ στὴν κύρια διατριβή του «τὸ 4ο Εὐαγγέλιο» ποὺ ὑποστήριξε, ὅπως ἔχουμε ἀναφέρει, τὸ Μάιο τοῦ 1945.

2. «Μερικὰ ποιήματα τοῦ Κωστή Παλαμᾶ, στὸ περιοδικὸ Les Balkans, 1934. Μεταφράζει 5 ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ ἀπὸ τὴ συλλογή του «Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι».

3. Ὁ ὅρκος τῆς Στυγὸς, ἔκδ. Γαλ. Ἰνστιτούτου 1946. Μετάφραση 5 ποιημάτων τοῦ Α. Σικελιανοῦ, μὲ μιὰ εἰσαγωγή γιὰ τὸν ποιητὴ καὶ τὴ φιλοσοφία του.

4. Ἡ Ἀσκητικὴ. Salvatores Dei, τοῦ Ν. Καζαντζάκη. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μετάφραση ὅλου τοῦ Βιβλίου, ὁ Merlier ἔκανε μιὰ εἰσαγωγή γιὰ τὴ φιλοσοφικὴ σκέψη τοῦ Ἑλλήνα συγγραφέα.

Ἀναφέρουμε ἀκόμη τὶς ἐργασίες, ποὺμποροῦν νὰ χαρακτηριστοῦν Φιλολογικές. Εἶναι ὁ Κατάλογος τῆς Ἐκθεσης Σολωμοῦ, τόμος μὲ 238 σ., καὶ ὁ Τελευταῖος Ἑλληνισμὸς τῆς Μ. Ἀσίας· τὸ τελευταῖο αὐτὸ βιβλίον, ἔκδοση τοῦ Κ.Μ.Σ. τοῦ 1974, τιμήθηκε μὲ τὸ «Μητσόρειο Βραβεῖον» ἐκ μέρους τῆς Ἑνώσεως Σμυρναίων τὸ Μάιο τοῦ 1976.

Ἀξίζει ἀκόμη ν' ἀναφέρουμε ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψή του ὁμάδα Γάλλων μαθητῶν του στὸ Aix-en-Provence μετέφρασε στὰ Γαλλικὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐκδοση τῆς Ἱστορίας τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας τοῦ K. Krumbacher. Ἐκεῖ, στὸ Aix, ἔδρασε ἀκόμη τὸ περιοδικὸ Νεοελληνικὲς Μελέτες, ποὺ ὁ 5ος τόμος ἐκυκλοφόρησε τὸ 1975.

Ὁ Octave Merlier εἶναι ἀπὸ τὶς σπάνιες φιλελληνικὲς προσωπικότητες ποὺ ἔταξαν σκοπὸ τῆς ζωῆς τους νὰ κάνουν γνωστὴ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸ της στοὺς συμπατριῶτες τους ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίστροφο. Τὰ μεγάλα του διοικητικὰ χαρίσματα καὶ ἡ ἀνεξάντλητη δραστηριότητά του, ἐπιστημονικὴ, λογοτεχνικὴ, μεταφραστικὴ δὲν σημάδεψαν παρὰ αὐτὸ τὸ μοναδικὸ στόχο. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ μείνει ὁ ξεχωριστὸς Γάλλος Φιλέλληνας, ποὺ ἡ προσφορά του στὴν ἀνάπτυξιν τῶν σχέσεων Ἑλλάδας - Γαλλίας δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ ἀποτιμηθεῖ στὶς διαστάσεις ποὺ τῆς ταιριάζουν.

Μέλπω ΛΟΓΟΘΕΤΗ - ΜΕΡΑΙΕ
Ίδρύτρια και Διευθύντρια Κ.Μ.Σ.